

Семенець Л. М.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри охорони праці та цивільної безпеки,

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО НАВЧАННЯ ОСНОВАМ ЗДОРОВ'Я: НАУКОВІ ПІДХОДИ

Сучасний розвиток України вимагає подальшого вдосконалення системи підготовки вчителя як особистості, здатної ставити та вирішувати важливі й необхідні завдання щодо проблем безпеки, які постають перед загальноосвітньою школою на якісно новому рівні. Учитель як гарант збереження життя й здоров'я дітей повинен не тільки вміти створювати безпечні, комфортні та результативні умови навчально-виховного процесу, а й формувати в учнів культуру безпеки – озброїти учнів необхідними знаннями, уміннями й навичками з безпеки життєдіяльності [1].

Важливість зазначеної проблеми привертає увагу до неї науковців та педагогів-практиків, що мають безпосереднє відношення до викладання безпеки життєдіяльності у вищих навчальних закладах. Методологічний рівень розв'язання проблеми готовності до вивчення учнями основ здоров'я передбачає застосування діяльнісного, системного, комплексного, культурологічного, особистісно орієнтованого, акмеологічного та компетентнісного підходів у ході професійно-педагогічної підготовки.

Відповідно до діяльнісного підходу процес формування професійної готовності майбутніх учителів здійснюється разом з етапами засвоєння навчально-педагогічної діяльності. У процесі формування професійно-педагогічної готовності необхідно дотримуватися концептуального положення про те, що знання ніколи не можна дати в готовому вигляді. Вони завжди засвоюються через включення їх у ту чи іншу діяльність [2, с. 257]. Тому процес формування професійно-педагогічної готовності передбачає не ретрансляцію наукових знань, їх засвоєння і відтворення, а розвиток особистісних утворень в умовах повноцінної навчально-педагогічної діяльності.

Розв'язання поставленої проблеми забезпечується принципово іншою дидактичною моделлю організації навчального процесу. Концептуальною ідеєю слугує положення про те, що знання та професійні вміння мають бути результатом виконаної діяльності, а повноцінне формування професійної готовності майбутніх учителів передбачає відмову від традиційно усталеної лінійної дидактичної схеми: теорія \Leftrightarrow практика \Leftrightarrow знання \Leftrightarrow контроль і оцінка.

Розроблення концептуальної моделі професійно-педагогічної готовності, обґрунтування теоретичних основ формування професійної готовності майбутніх учителів до реалізації розвивальної функції навчання [3, с. 62-104] здійснюється на основі системного підходу, згідно з яким всяке особистісне утворення, процес чи явище розглядається як система – складний за своєю організацією об'єкт, що має компоненти, характеризується цілісністю і структурою. З огляду на системний підхід професійно-педагогічна готовність – це складне системне утворення, що має дворівневу структуру, характеризується низкою структурних компонентів (підсистем), визначається характером зв'язків між підсистемами, а також між системою та кожним із її компонентів.

Такий підхід до вивчення професійної готовності спрямований на розкриття цілісності педагогічних об'єктів, виявленні в них різноманітних типів зв'язків і зведення їх у єдину теоретичну картину [4].

Розроблена нелінійна модель професійно-педагогічної готовності студентів, складність процесу формування професійної готовності майбутніх учителів до навчання учнів основам здоров'я обумовлюють розгляд названого системного утворення в контексті законів синергетики. У контексті синергетичного підходу професійна готовність майбутніх учителів – це складна дворівнева система як цілісна єдність структурних компонентів функціонального та особистісного рівнів, напрям саморозвитку цієї системи визначають особистісні виміри як студента, так і викладача.

У процесі професійної підготовки майбутніх учителів із основ здоров'я мають дотримуватися основні положення синергетичної парадигми освіти: 1) навчання – це не передача готових знань, а співпраця, діалогово-

комунікативна взаємодія учасників навчально-виховного процесу; 2) педагогічному процесу як складній відкритій системі не можна нав'язувати ззовні лінійні шляхи розвитку, керувати такою системою найефективніше із середини в умовах міжособистісних відносин; 3) у навчально-виховному процесі має передбачатися, моделюватися, проектуватися та реалізовуватися декілька альтернативних шляхів розвитку особистості; 4) визначальним є не сила педагогічної дії, а її наявність і правильна структурованість у педагогічному процесі [5, с. 5].

Антропологічний підхід дозволяє проаналізувати еволюцію взаємодії людини, природи, суспільства в історичному, соціальному, біологічному контекстах [6, с. 10]. Одним із концептуальних є положення про те, що формування професійної готовності майбутніх учителів до навчання учнів основам здоров'я здійснюється завдяки присвоєнню суспільно відпрацьованих способів мислення та діяльності. Оскільки, згідно з ученням Л. С. Виготського, усі психічні властивості людини мають культурно-історичне походження [7, с. 488], то джерелом формування та розвитку складних особистісних утворень є культура.

На нашу думку, процес формування професійної готовності майбутніх учителів має проходити в умовах висококультурного освітнього середовища, в якому поєднуються професіоналізм і культурна освіченість, творчість і відповідальність за результати діяльності. У зв'язку з цим, професійна підготовка педагога має проходити в рамках ключового чинника особистісного розвитку – формування загальнолюдської й професійно-педагогічної культури. Однією з головних професійних вимог до викладача як суб'єкта культури є володіння технологією інноваційної педагогічної діяльності, націленої на розвиток особистісних утворень майбутніх учителів.

Особистісно-орієнтований підхід розкриває професійну готовність як складне особистісне утворення, багаторівневу систему особистісних якостей, властивостей і станів, що забезпечують успішну професійну діяльність, дозволяють бути її суб'єктом. Зауважимо, що на сучасному етапі модернізації

освітньої галузі одним з першочергових завдань є розробка шляхів і способів реалізації особистісно-орієнтовного підходу, актуалізації особистісних і діяльнісних чинників у професійно-педагогічній освіті.

Акмеологічний підхід до підготовки майбутніх учителів, формування суб'єктів професійно-педагогічної діяльності акцентує увагу на особистісних якостях педагога: потреба в засвоєнні нового; системне мислення в опрацюванні моделей професійної діяльності; здібності до об'єктивної самооцінки професійної поведінки; висока мотивація досягнення в праці [8, с. 12-13]. На нашу думку, професійна зрілість педагога визначається функціональним рівнем професійно-педагогічної готовності, особистісна зрілість – особистісним рівнем готовності, духовна зрілість є результатом цілісного формування професійно-педагогічної готовності, а також становлення педагога як суб'єкта життєдіяльності з високими моральними цінностями.

Реалізація компетентнісного підходу в професійній підготовці майбутніх учителів із основ здоров'я передбачає не засвоєння готової навчальної інформації, не передачу вмінь, а формування в студентів професійно-педагогічної компетентності. Професійно-педагогічна компетентність тісно пов'язується з готовністю до професійно-педагогічної діяльності як одного із провідних засобів та умов розвитку особистості педагога. Тому, на наш погляд, зміст професійно-педагогічної компетентності може бути розкритий через готовність до професійної педагогічної діяльності.

Отже, готовність виступає однією із ключових якостей особистості, обумовлених її генетичними особливостями, соціально-психологічними властивостями й певним видом діяльності. Вона є результатом підготовки (як процесу формування готовності) й пов'язується з тією діяльністю, що має виконуватися в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Свириденко А. Ю. Становлення і розвиток основ безпеки життєдіяльності людини як навчальної дисципліни у контексті сучасної

вітчизняної освіти / А. Ю. Свириденко // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. „Ідеї К. Д. Ушинського в сучасній педагогіці”, м. Київ, 2014 р. – С. 112–117.

2. Талызина Н. Ф. Управление процессом усвоения знаний / Н. Ф. Талызина. – М. : МГУ, 1975. – 343 с.

3. Семенець Л. М. Формування професійної готовності майбутніх учителів до розвитку математичних здібностей у старшокласників: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Лариса Миколаївна Семенець. – Житомир, 2013. –247 с.

4. Кушнір В. А. Теоретико-методологічні основи системного аналізу педагогічного процесу вищої школи : дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Кушнір Василь Андрійович. – Кіровоград, 2003. – 491 с.

5. Князева Е. Н. Синергетика как новое мировидение: диалог с И. Пригожиным / Е. Н. Князева, С. П. Курдюмов // Вопросы философии. – 1992. – № 2. – С. 3–20.

6. Педагогіка вищої школи: [навч. посіб.] / [З. Н. Курлянд, Р. І. Хмельюк, А. В. Семенова та ін.]; за ред. З. Н. Курлянд. – [3-тє вид., перероб. і доп.] – К. : Знання, 2007. – 495 с.

7. Выготский Л. С. Психология развития человека / Л. С. Выготский. – М. : Эксмо, 2006. – 1135 с.

8. Максимова В. Н. Акмеология: новое качество образования: [книга для педагога] / В. Н. Максимова. – СПб. : РГПУ им. А. И. Герцена, 2002. – 99 с.